

6. Нимчук В. В. Словообразование именных частей речи в закарпатских верхнеборжавских говорах. – Автореф. дис... канд. филол. наук.: 10.02.01 / Нимчук Василий Васильевич; АН УССР, Институт украинского языка – К., 1962. – 18 с.

7. Сикорская З. С. Суффиксальное словообразование имен существительных в украинских говорах юго-восточного языкового пограничья (междуречье Айдара и Калитвы). – Автореф. дис... канд. филол. наук.: 10.02.02 / Сикорская Зинаида Степановна; АН УССР, Институт языкознания – К., 1972. – 28 с.

Аннотация

Краевская А. П. Структурно-семантическая организация композитов в говорах Центрального Подолья.

Статья посвящена изучению структурно-семантической организации композитов в центральноподольских говорах. Материалом исследования послужили композиты, которые функционируют в составе лексики деревообработки, кузнечества, плетения, каменотесных ремесел Центрального Подолья. Установлено, что наибольшее количество композитов представлено в терминологии деревообработки (лексико-семантическая группа «Изделия, детали, конструкции»). Определено, что наиболее распространенным способом образования композитов является сложение основ, а именно имени существительного и глагола. Менее продуктивны в говорах такие способы – словосложение, контаминация. В основе композитов лежат разные виды словосочетаний: глагольные, субстантивные и другие. Наиболее широко в терминологии народных ремесел центральноподольских говорах представлены композиты, между компонентами которых наблюдаются объектные отношения. Соответственно, их составные имеют значение: предмет + действие.

Ключевые слова: центральноподольский говор, лексика народных ремесел, композиты, структурно-семантическая организация, способы образования композитов.

Summary

Krayewska H. P. The structural and semantic organization of composites of the Central Padilla dialect.

This article is devoted to studying ways of creating composites in Central Padilla dialect. Materials for the study are composites operating in vocabulary woodworking, blacksmithing, weaving and quarry work (95 words about 3 % of all fixed vocabulary). It has been found that most composites are presented in terms of woodworking crafts in the lexical-semantic group «products, parts, construction». It has been determined that the most productive way is word-building (namely noun and verb). Compounding, contamination are less productive in dialects. We could find among the analyzed composites the one formed by the reduplication and abbreviation methods. The study has found that compared with the dialect vocabulary in general, the percentage of composites in national production terminology is larger.

Keywords: Central Padilla dialect, vocabulary folk crafts, composites, structural and semantic organization, methods of making composites.

УДК 811.161.2'37

Ж. В. Краснобаева-Чорна

ДО ПИТАННЯ ПРО СПЕЦИФІКУ ФРАЗЕМНОЇ ОЦІНКИ

Реферат. *Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячений вивченню аксіологічної специфіки фразем. Встановлено, що оцінні фраземи функціонують у вісьмох семантичних діапазонах: «добре – погано», «схвалювати – не схвалювати», «задовольняти – не задовольняти», «цінний – нецінний», «цікавити – не цікавити», «стверджувати – заперечувати», «рекомендувати – забороняти», «дотримуватися норм – не дотримуватися норм». Окреслено місце оцінного компонента в структурі фраземного значення та виявлено особливості формування оцінної шкали у фраземіці.*

За характером оцінки фраземи класифіковано на позитивнооцінні (фраземи, що відповідають зоні «добре» оцінної шкали та позиціоновані як «добре», «схвалювати», «задовольняти», «цінний», «цікавити», «стверджувати», «рекомендувати», «дотримуватися норм»), негативнооцінні (фраземи, що відповідають зоні «погано» оцінної шкали та інтерпретовані як «погано», «не схвалювати», «не задовольняти», «нецінний», «не цікавити», «заперечувати», «забороняти», «не дотримуватися норм»), фраземи з дифузною оцінкою (характер оцінки визначається контекстуально); нейтральнооцінні (фраземи нейтральної зони оцінної шкали, що відповідає поняттю «ні добре, ні погано» і включає об'єкти, які не співвідносяться з ознаками «добре» або «погано»).

Ключові слова: оцінка, фразема, фраземне значення, позитивнооцінна фразема, негативнооцінна фразема, нейтральнооцінна фразема, фразема з дифузною оцінкою.

Останнім часом у зарубіжному та вітчизняному мовознавстві активізуються дослідження, присвячені вивченню особливостей оцінки у фраземіці (див. праці А. Василенка [3], В. Зиміна [4], І. Карпової [5], Ж. Краснобаєвої-Чорної [6], О. Лизлова [8], С. Олійника [10], М. Пестової [11], Г. Ситар [12], Н. Таценко й А. Недосеки [13], А. Яхіної [Яхина 18] та ін.). Актуальність статті зумовлена тим, що фраземна оцінка розглядається з позицій антропоцентричного (оцінка здійснюється мовцем і залежить від індивідуального або колективного) й когнітивного (оцінка постає актом ментальної діяльності) напрямів, що визначають сучасні лінгвістичні студії.

Мета статті полягає в окресленні місця оцінного компонента в структурі фраземного значення та виявленні специфіки формування оцінної шкали у фраземіці.

Фраземне значення має комплексний характер. Поширеним постає виокремлення в структурі фраземного значення денотативного, сигніфікативного та конотативного макрокомпонентів із різною акцентуацією значимості. Денотативний макрокомпонент у структурі фраземи сприяє виявленню предметної віднесеності знака, викликаючи в людській свідомості предметне уявлення. Сигніфікативний макрокомпонент визначає співвіднесеність фраземи з уявленням або поняттям як носієм певних властивостей, якостей і має більш високий ступінь абстрактності. Денотативний і сигніфікативний компоненти взаємодіють і утворюють спільний предметно-логічний зміст фраземи. М. Пестова визнає важливість денотативного компонента значення як провідного в значенні слова і вторинного в семантичному змісті фраземи та розглядає конотацію як комплекс сигналів, спрямованих на емоційний вплив на реципієнта. Висока значимість конотативного аспекту в значенні фраземи засвідчена багатьма фразеологами. Під основним завданням конотації, за В. Шаховським, слід розуміти емоційний супровід логіко-предметної номінації, що передає емоційне ставлення мовця до об'єкта найменування загалом або його окремих ознак [17].

М. Терпак дотримується погляду, що конотативний макрокомпонент входить у лексичне та фраземне значення разом із сигніфікативно-денотативним і переплітається з ним. На думку лінгвіста, конотативний аспект семантики слова пов'язаний не з ім'ям об'єкта, не з номінативною функцією знака, а з вираженням відношення до об'єкта, з проявом почуттів, емоцій, із певною оцінкою – тобто з експресивною й апелятивною функціями знака. До об'єктивних виявів конотації слова слід віднести й явища мовлення, які зазвичай не фіксуються в словниках і граматиках, але з достатньою регулярністю відтворюються під час породження й інтерпретації висловлення з певним словом. Поняття конотації охоплює всю інформацію, яку містить форма понад свого денотативного змісту. Конотація пов'язана з фоновими знаннями і є продуктом історичного розвитку слів, який супроводжує асоціативні знання про світ, а оскільки в кожного народу ці знання специфічні, то й конотації слів специфічні для кожної мови.

І. Арнольд структуру фраземного значення членує на сигніфікативно-денотативний і конотативний макрокомпоненти [1]. Останній складається з емотивного, оцінного, експресивного та функційно-стилістичного компонентів. В. Зимін виділяє шість складників: денотативний, якому відповідає означуване як об'єктивний клас ознак; граматичний, який інформує про граматичні, або кодові, властивості фразем; оцінний, що несе інформацію про цінність відображуваного денотатом, водночас суб'єкт-оцінювач співвідносить із ціннісною картиною світу все, що відбувається в світі та відбито у фраземах; мотиваційний, який апелює до внутрішньої форми та національно-мовної картини світу; емотивний, що об'єднує всі дані про почуття-відношення суб'єкта до позначуваного та виявляється на шкалі «схвалювати – не схвалювати»; стилістичний, який передає функційно-стилістичну маркованість фраземи, що

регулюється чинниками соціального характеру та вказує на «доречність – недоречність» використання фраземи [4, с. 5-6].

До специфіки фраземного значення Б. Ларін зараховує «додаткове забарвлення» [7] (пор., ідеї «нового смислу», «прирошення смислу», «семантичної додатковості» фразем під час вивчення специфіки їхнього функціонування в художньому або живому мовленні [9]).

У межах проблематики роботи зацентовано увагу на оцінному компоненті, що характеризується досить складною природою. Так, на думку І. Чобот, оцінний компонент може бути виділений у денотативній і в конотативній частинах семантики, що пояснюється існуванням різних типів оцінки, зокрема раціональної й емоційної [16].

А. Яхіна стверджує, що «оцінність як елемент фраземного значення являє собою таку мовну категорію, яка певною мірою зумовлена позамовними чинниками: логічна категорія оцінки, соціальна оцінка, деонтична картина світу, ціннісні орієнтації суспільства, національно-культурні особливості» [18, с. 32]. Оцінний компонент виявляє щільний зв'язок із денотативним макрокомпонентом фраземи: перший відноситься до рематичної частини; другий виступає темою для оцінно-емотивного відношення, надаючи об'єктивну інформацію про позначуване суб'єктивним для нього реакціям із позицій ціннісної картини світу, національно-культурного його бачення та переживання в формі почуттів-відносин.

А. Василенко зауважує, що оцінка й емоція є найважливішими компонентами в семантичній структурі фраземи [3, с. 63]. Буквальне прочитання фразем провокує емоційну й тим самим оцінну характеристику. Оскільки фраземи здебільшого образні, то їхнє утворення не може не супроводжуватися якісною або кількісною оцінкою денотативного змісту, напр., рос. [одна] *кожа да <u>кости*. Оцінка визначається денотатом. Денотативний зміст фраземи виступає психологічною основою створення оцінного ставлення мовця. Він співвідносить свої оцінки з ціннісною картиною світу, встановленою в тому мовному соціумі, в якому живе індивід і в якому протікає його мовленнєво-мисленнєва діяльність. Оцінка ніби нашаровується на денотативний зміст, розташовується після нього та відіграє роль сильного характеризувального елемента в складі фраземи. Фраземи активно беруть участь в оцінюванні картини світу певного мовного соціуму, яка, в свою чергу, включає набір та ієрархію цінностей, що виражаються в оцінках, передбачає наявність оцінних стереотипів і норм на шкалі від «добре» до «погано». Оцінка, на думку лінгвіста, в структурі фраземи може бути представлена або нейтрально-логічною формою, або експресивно-емоційною, й спостерігається практично у всіх фраземах, крім тих, які виконують функцію ідентифікації (мовного «впізнання»). Емоції щодо мови, з одного боку, є частиною об'єктивної дійсності й тому не можуть бути відображені в мові, а з іншого боку, беруть участь у формуванні мовної картини світу, вони, за В. Шаховським, постають інструментами відображення самих себе й інших об'єктів дійсності; специфічним є і момент їхнього невідторгнення від суб'єкта, що відображає [17: 7-8].

Поділ фізіологічних емоцій на позитивні та негативні, на думку С. Пестової, здебільшого зводиться до їхнього позначення в мові як позитивно-емотивних і негативно-емотивних, що, на жаль, не знаходить свого відображення у відповідних словникових позначках. Емотивність кваліфіковано як важливий компонент конотації фразем і відображено у фраземографічних джерелах маркерами. Проте сьогодні не існує загально визнаної класифікації емотивних позначок у фраземографії. Так, за С. Пестовою, в російськомовних словниках не дотримано єдності у визначенні приналежності словникових позначок до негативної або позитивної оцінки, а в англомовній фраземіці недостатньо опрацьовані позначки емотивної негативної оцінки та повністю відсутні маркери позитивної оцінки: негативну оцінку передано позначкою англ. 'derog.' (англ. = 'derogatory'); деякі фраземи з негативною емосемою позначено як англ. 'impol.' (англ. = 'impolite'), англ. 'taboo' та англ. 'vulg.' (англ. = 'vulgar') [11, с. 136]. Аналіз оцінних маркерів у фраземографічних джерелах української (3), російської (4), англійської (1) та німецької мов (4) цілком підтвердив ці спостереження (див. Табл. 1). Зауважимо, що маркер позитивної оцінки рос. 'ласк.' (рос. = 'ласкательное выражение') містить англійсько-російський фразеологічний словник (1).

Таблиця 1

Емотивні маркери в авторитетних фразеологічних джерелах української, російської, англійської та німецької мов

Емотивний маркер	Фразеологічне джерело			
	СФУМ 2003	ФСРЯ 1987	рос. Кунин 2000	НУФС 1981
вульг. (вульгарне)	+	-	-	-
грубо (грубе вживання)	+	-	-	+
груб.-прост. (грубо-просторічне)	-	+	-	-
жарт. (жартівливе)	+	+	+	+
		рос. шутл. (шутливое)	рос. шутл. (жартівливий вираз)	жарт. (жартівливо)
згруб. (згрубіле)	+	-		-
зневажл. (зневажливе)	+	+	+	+
		рос. пренебр. (пренебрежитель но)	рос. пренебр. (зневажливо)	знев. (зневажливо)
ірон. (іронічне)	+	+	+	+
		рос. ирон. (ироническое)	рос. ірон. (іронічний вираз)	ірон. (іронічно)
лаг. (лагідний вираз)	-	-	+	-
лайл. (лайливе)	+	+	-	-
		рос. бран. (бранное)		
несхв. (несхвальне)	+	+	+	+
		рос. неодобр. (неодобрительно е)	рос. неодобр. (несхвально)	несхв. (несхвальний відтінок)
презир. (презирливо)	-	+	+	+
		рос. презр. (презрительно)	рос. презр. (презирливо)	през. (презирливо)
розм.-фам. (розмовно-фамільярний вираз)	-	-	+	-
фам. (фамільярне)	+	-	+	+
			рос. фам. (фамільярний вираз)	фам. (фамільярний відтінок)

О. Арсентьева до основних недоліків фразеологічного відображення конотативного компонента в одномовних і багатомовних словниках зараховує: суперечливість інформації щодо функційно-стилістичної маркованості деяких фразем; відсутність або неповноту та непослідовність фіксації емосем і семи експресивності; змішування функційно-стилістичних й емотивних маркерів [2, с. 127].

За О. Хабаровою, здатність фраземи виражати оцінку зумовлена образністю й експресивністю та водночас оцінне значення є одним із показників семантичної цілісності, стійкості та відтворюваності фраземи [15].

М. Красавський вважає, що досить ємна структура фраземних номінацій, порівняно з лексемними номінаціями, передбачає більше інформаційне навантаження: розгорнутіше, детальніше образно-оцінне навантаження. Фраземні номінації як своєрідні (мікро)тексти наділені образністю, завдяки якій той чи той експлікований концепт ємно й глибоко рефлексується носіями, з одного боку, й, отже, характеризується значною лінгвопсихологічною

фасцинацією в комунікації, – з іншого. Згідно з концепцією лінгвіста основу фразем здебільшого становлять образи, образне, оцінне переосмислення складників фраземи, а фраземна номінація, як комплексна форма організації знакового простору, фіксує (часто оцінно) способи мисленнєвої діяльності людини та її результати.

С. Олійник зазначає, що оцінний блок фраземного значення «розкриває ціннісне відношення мовця до позначуваного, і це відношення також опосередковано культурним знанням: воно співвідноситься і з системою цінностей, яка склалася в культурі, і з раціональними, щоденно-побутовими настановами соціуму, вираженими в стереотипах поведінки та соціальних кліше» [10, с. 6-7].

У такий спосіб, основу будь-якої оцінки становить логічний підхід: відповідність об'єкта оцінки наявним у свідомості реципієнта стереотипам викликає позитивну оцінку, а невідповідність їм – негативну. Пропонуємо не обмежуватися у фраземіці «позитивним», «негативним» і «нейтральним» на оцінній шкалі, а використовувати також поняття «ситуативного», що уможливує виділення:

1) позитивнооцінних фразем (*мати бога в серці (в душі, в животі і т. ін.)* – ‘милосердний, добрий, совісний, справедливий’ (3, с. 372); рос. *рыцарь без страха и упрека* – ‘людина високих моральних гідностей’ (4, с. 420); англ. *the genuine article* (2) – ‘чесний, порядний’ (1, с. 160); нім. *ein harter Ast im Lebensbaume*, поет. – ‘життєздатний, практичний; спроможний переборювати життєві труднощі’ (2, с. 49));

2) негативнооцінних фразем (*рідного батька продасть* – ‘непорядний, здатний зрадити, вчинити підлість’ (3, с. 573); рос. *тепличное растение* – ‘слабкий, зніжений’ (4, с. 386); англ. *(as) bold as brass*, зневажл. – ‘зухвалий, нахабний, безсоромний, безсовісний’ (1, с. 72); нім. *j-d ist nur eine halbe Portion*, розм. – ‘слабенький, миршавий, хирлявий’ (2, с. 295));

3) фразем із дифузною оцінкою (*[гой (ох)] матінко [ж] моя [рідна]!* – ‘уживається для вираження захоплення, здивування, радості, незадоволення і т. ін.’ (3, с. 381); рос. *елки-палки*, прост. – ‘вираження досади, захоплення, нерозуміння’ (4, с. 155); англ. *by George!* – ‘вислів, що виражає радість, здивування, захоплення, обурення’ (1, с. 80));

4) нейтральнооцінних фразем (*на язичі* (1) – ‘хто-небудь говорить про щось’ (3, с. 786); рос. *на вид* – ‘зовні’ (4, с. 66); нім. *sich mit j-m, etw. bekannt machen* – ‘познайомитися з ким-небудь, ознайомитися з чим-небудь’ (2, с. 87)).

Перспективним видається дослідження специфіки типів фразем за характером оцінки.

Список використаної літератури

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка (The English Word) [Текст] / И. В. Арнольд. – М. : Высшая школа, 1986. – 296 с.
2. Арсентьева Е. Ф. Фразеология и фразеография в сопоставительном аспекте (на материале русского и английского языков) [Текст] / Е. Ф. Арсентьева. – Казань : Казан. гос. ун-т, 2006. – 172 с.
3. Василенко А. П. Оценочно-эмотивное содержание русских и французских фразеологизмов [Текст] / А. П. Василенко // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов : Грамота, 2010. – № 1 (5): В 2-х ч. – Ч. I. – С. 63-65.
4. Зимин В. И. Оценочно-эмотивная амбивалентность фразеологических единиц в современном русском языке [Текст] / В. И. Зимин // Слово : фольклорно-диалектологический альманах : Языкознание. – 2005. – Вып. 3. – С. 5-6.
5. Карпова І. Д. Імпліцитне заперечення в українській фразеології (аксіологічний і когнітивний аспекти) [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук / І. Д. Карпова. – Київ, 2014. – 18 с.
6. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Семантичний простір оцінної фраземіки [Текст] / Ж. В. Краснобаєва-Чорна // Мовознавство. – 2015. – № 4. – С. 39–51.
7. Ларин Б. А. О народной фразеологии // Ларин Б.А. История русского языка и общее языкознание [Текст] / Б. А. Ларин. – М., 1977. – С. 149-162.
8. Лызлов А. И. Оценка и языковые способы ее выражения в поговорках (на материале компаративных и негативных конструкций английского языка) [Текст] : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / А. И. Лызлов. – М., 2009. – 22 с.
9. Мелерович А. М. Проблема семантического анализа фразеологических единиц современного русского языка [Текст] / А. М. Мелерович. – Ярославль, 1979. – 80 с.

10. Олійник С. В. Оцінні фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах: лінгвокогнітивний аспект [Текст] : автореф. дис ... канд. філол. наук / С. В. Олійник. – Донецьк, 2008. – 22 с.

11. Пестова М. С. Эмотивность и оценочность как основные компоненты коннотации дисфемистичных фразеологических единиц, построенных на гиперболе, в английском и русском языках [Текст] / М. С. Пестова // Лингвокультурология. – 2010. – № 4. – С. 128-137.

12. Ситар Г. Синтаксичні фразеологізми з оцінним значенням в українській мові (на матеріалі моделі *Що за N₁ Соп?*) [Текст] / Г. Ситар // Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки (Мовознавство). Т. 137. – К. : НаУКМА, 2012. – С. 110-113.

13. Таценко Н. В. Аксиологічні характеристики фразеологізмів як засобів емпатизації англомовного художнього дискурсу [Текст] / Н. В. Таценко, А. М. Недосека // Сборник научных трудов SWorld. – Вып. 1. – Т. 21. – Иваново : МАРКОВА АД, 2014. – С. 63-69.

14. Терпак М. А. Английский лингвокультурный концепт «семья» и способы отражения его коннотативного содержания в языке : на материале семантического поля «Родственные отношения» : дис. ... канд. филол. наук / М. А. Терпак. – Самара, 2006. – 204 с.; Оглавление; Введение, Заключение; Список лит. [Электронный ресурс]. – URL: <http://www.dissercat.com/content/angliiskii-lingvokulturnyi-kontsept-semya-i-sposoby-otrazheniya-ego-konnotativnogo-so...> (19.01.2015).

15. Хабарова О. Г. Роль ФЕ в национально-культурной картине мира [Текст] / О. Г. Хабарова // Актуальные проблемы преподавания гуманитарных дисциплин в школе и вузе : Межвуз. сб. статей. – Мичуринск : Изд-во МГПИ, 2003. – С. 180-182.

16. Чобот І. В. Оцінка як функціонально-семантична категорія [Текст] / І. В. Чобот // Нова філологія. – 2002. – № 3. – С. 130-137.

17. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексикосемантической системе языка [Текст] / В. И. Шаховский. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1987. – 192 с.

18. Яхина А.М. Оценочность как компонент значения фразеологических единиц в русском, английском и татарском языках (на материале глагольных фразеологических единиц, обозначающих поведение человека) [Текст] : дисс. ... канд. филол. наук / А. М. Яхина. – Казань, 2008. – 226 с.

Список використаних джерел

1. *Кунин 2000*: Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. – М. : Русский язык, 2000. – 512 с.

2. *НУФС 1981*: Німецько-український фразеологічний словник : В 2-х т. / Уклад. В. І. Гаврись, О. П. Пророченко. – К. : Радянська школа, 1981. – Т. 1 : А-К. – 416 с.; Т. 2 : L-Z. – 382 с.

3. *СФУМ 2003*: Словник фразеологізмів української мови / В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін. – К. : Наукова думка, 2003. – 1104 с.

4. *ФСРЯ 1987*: Фразеологический словарь русского языка / Под ред. А. И. Молоткова. – М. : Сов. энциклопедия, 1987. – 543 с.

Аннотація

Краснобаева-Чёрная Ж. В. К вопросу о специфике фраземной оценки.

В статье определено место оценочного компонента в структуре фраземного значения и выявлены особенности формирования оценочной шкалы во фраземике. По характеру оценки фраземы классифицированы на положительнооценочные (фраземы, которые соответствуют зоне «хорошо» оценочной шкалы и позиционируются как «хорошо», «одобрять», «удовлетворять», «ценный», «интересовать», «утверждать», «рекомендовать», «соблюдать нормы»), отрицательнооценочные (фраземы, которые отвечают зоне «плохо» оценочной шкалы и интерпретируются как «плохо», «не одобрять», «не удовлетворять», «неценный», «не интересоваться», «отрицать», «запрещать», «не соблюдать нормы»), фраземы с диффузной оценкой (характер оценки определяется контекстуально); нейтральнооценочные (фраземы нейтральной зоны оценочной шкалы, которая соответствует понятию «ни хорошо, ни плохо» и включает объекты, несоотносимые с признаками «хорошо» или «плохо»).

Ключевые слова: оценка, фразема, фраземное значение, положительнооценочная фразема, отрицательнооценочная фразема, нейтральнооценочная фразема, фразема с диффузной оценкой.

Summary

Krasnobaieva-Chorna Zh. V. To the question of specifics of phraseme assessment.

In the article, the place of the assessment component in the structure of phrasemic values is defined and peculiarities of formation of the grading scale in phrasemics are revealed. By the nature of assessment, phrasemes are classified into: positively estimated (phrasemes that correspond to the area of "good" rating scale and are positioned as "good", "approve", "meet", "valuable", "interested", "claim", "recommend", "to respect the rules"); negatively estimated (phrasemes that meet the area "poor" rating scale and are interpreted as "bad", "not approve", "not meet", "not valuable", "not interested", "deny", "forbid", "not respect the rules"); phrasemes with diffuse assessment (assessment of the character is determined contextually); neutrally estimated (phrasemes of neutral zone of grading scale, which corresponds to the concept of "neither good nor bad" and includes objects which aren't correlated with signs of "good" or "bad").

Keywords: assessment, phraseme, phrasemic value, positively estimated phraseme, negatively estimated phraseme, neutrally estimated phraseme, phraseme with diffuse assessment

УДК 81'367.4 (811.161.2)

М. І. Личук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЗОНИ СИНТАКСИЧНОЇ НЕЧЛЕНОВАНOSTІ І ТИПИ НЕЧЛЕНОВАНИХ СЛОВСПОЛУЧЕНЬ

Реферат. У статті проаналізовано виділення в словосполученнєвій теорії типів синтаксично нечленованих словосполучень за ступенем злитості компонентів. Окреслено три зони синтаксичної нечленованості: ядерну, напів'ядерну та периферійну. Пояснено диференціацію зон з опертям на сутнісні характеристики: структурну функцію ядерного конститuenta та його граматичну природу. Важливим критерієм виділення типів нечленованих словосполучень в межах зон є власне-синтаксична і внутрішня синтаксична нечленованість.

Розкрито сутність власне-синтаксичної нечленованості. Ознака виявляється на реченнєвому рівні: нечленоване словосполучення займає в реченні синтаксичну позицію якогось одного члена речення. Пояснено внутрішню синтаксичну нечленованість з опертям на граматичну природу стрижневого слова. Найчастіше ядерний конститuent виражений словом релятивної семантики, що підтверджує низький рівень його інформативності. Ядерні конститuentи реалізують свої категорійні значення тільки в сполученні з залежним конститuentом. Визначено градуальний характер внутрішньої синтаксичної нечленованості і його залежність від самостійності / несамостійності ядерного конститuenta.

Охарактеризовано типи і різновиди нечленованих словосполучень ядерної, напів'ядерної та периферійної зон. Ядерну зону утворюють нечленовані словосполучення, позначені високою градуальністю, напів'ядерну – з низькою градуальністю. Периферійну зону формують нечленовані словосполучення, синтаксична нечленованість яких залежить від внутрішньореченнєвих чинників.

Найповніше представлена ядерна зона синтаксичної нечленованості: її наповнюють сім типів нечленованих словосполучень.

Ключові слова: ядерний конститuent, структурна функція, внутрішня синтаксична нечленованість, категорійна ознака, градуальність, ядерна, напів'ядерна та периферійні зони.

Дослідження словосполучення в системі синтаксичних одиниць української літературної мови охоплює майже півстоліття, однак не можна стверджувати про вирішення усіх складних